

اسناد موقوفات دارالصفای خوی (۱)

محمد الوانسان خویی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اسناد و مدارک باقی مانده از پیشینیان، یکی از بهترین راه‌های شناخت تاریخ و آداب و رسوم یک ملت است و حفاظت، بازیابی و احیای آنها، وظیفه‌ای است همگانی و کمکی است به تاریخ فرهنگ جامعه بشری. از بین اسناد مختلفی که در گنجینه‌های علمی و فرهنگی نگهداری می‌شود، اسناد وقفی، گویای بخشی از فرهنگ دینی و بازگو کننده قسمتی از اعتقادات جامعه دینی است.

از بین ۱۱۹ سند موجود در خصوص موقوفات دارالصفای خوی، ۱۲ سند مربوط به علما و فقهای واقف، ۱۹ سند مربوط به بانوان واقف و ۸۸ سند مربوط به دیگر اقدار خیر خویی است. قدیمی سند مربوط به مرحوم فتحعلی سلطان - به تاریخ ۲۹ صفرالمظفر ۱۲۰۹ ق - و مفصل ترین آن وقف‌نامه فقیه ربانی، شهید آیت الله حاج میرزا ابراهیم دنبلی خویی است. آنچه در ذیل ارائه می‌شود، قسمت اول از اسناد موقوفات دارالصفای خوی، همراه تلخیصی از مطالب مربوط به ۶۰ سند وقفی است که بر اساس تاریخ سندها تنظیم شده است.

۱. وقف‌نامه فتحعلی سلطان:

رقبات: چهار دانگ مشاع از آغل روستای «کلدور»، سه قطعه زمین زولا، یک قطعه زمین قره سو، یک قطعه زمین کین کور، یک قطعه زمین بویون ایری، یک قطعه یونجه زار بزرگ، یک قطعه زمین پشت یونجه زار، چهار دانگ و نیم از سهم خود از اراضی مزبوره و یک عدد انبار کاه و اموال غیر منقول. مصارف: عزاداری جناب سیدالشهدا (ع) و خیرات و مبرات.

تاریخ وقف نامه: ۲۹ صفرالمظفر ۱۲۰۹ ق.

۲. وقف نامه حوا خانم:

رقبات: یک قطعه زمین واقع در روستای «قره شعبان».

مصارف: تعزیه داری حضرت سید الشهدا (ع) در ایام محرم و رمضان در مساجد روستای «قره شعبان».

تاریخ وقف نامه: ۹ جمادی الاولی ۱۲۲۵ ق.

وصیت نامه حاج عبدالکریم:

رقبات: یک باب حمام واقع در قره آغاچ بالاتر از محله امامزاده سید بهلول.

مصارف: منافع آن هر سال بین فقراى پدری و مادری به مقدار نیاز تقسیم و در صورت عدم نیاز، بین

فقراى دارالصفای خوی تقسیم شود.

تاریخ وصیت نامه: ۱۷ ربیع الاول ۱۲۵۷ ق.

وصیت نامه و وقف نامه حاج بابا تاجر:

رقبات: سه قطعه زمین واقع در محله شهانق.

مصارف: مادام العمر صرف فقراى اقوام پدری شود.

تاریخ وصیت نامه و وقف نامه: ۲۰ ذی الحجه الحرام ۱۲۵۷ ق.

وقف نامه حاج حسین آقا:

رقبات: شش دانگ روستای «رونند» و مزرعه قباق الواقین، واقع در محال «چورس».

مصارف: پس از اخراج مخارج ضروری، منافع آن به سیزده سهم تقسیم شود. سه سهم آن هر سال در

شبهای احیا در ماه مبارک رمضان در سوگواری حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) هزینه شود و ده سهم

دیگر آن در ایام محرم و عاشورای حسینی، در عزاداری حضرت سید الشهدا (ع) استفاده شود.

تاریخ وقف نامه: جمادی الاولی ۱۲۵۸ ق.

وقف نامه کربلایی امامقلی بیگ:

رقبات: ثلث جمیع مایملک از املاک، خانه، اثاث البیت، نقد، جنسی و مطالبات سوای قطعه ملک، یک

باب حمام واقع در روستای «رهال»، یک قطعه باغ در روستای مذکور و...

مصارف: صرف در احسان واقف و درگذشتگان ایشان.

تاریخ وقف نامه: ۱۷ شوال المکرم ۱۲۶۶ ق.

وقف نامه محمد زمان خان:

رقبات: همه اراضی واقع در روستای «قره شعبان» به مقدار هفتاد وقر زمین مزروعی. مصارف: یک عشر آن صرف فقرا و مساکین، قسمتی از آن در صورت فقیر بودن اولاد واقف نسل بعد نسل هزینه آنها شود و هر ساله در روزهای معینی در مصائب سالار شهیدان و سائر ائمه هدی - علیهم السلام - روضه خوانی شود. تاریخ وقف نامه: ۱۴ شوال المکرم ۱۲۶۸ق.

وصیت نامه حاج عباس:

رقبات: زمین معروف به «آرخ آراسی»
مصارف: صرف در احسان و خیرات و اداء صوم، صلوات، رد مظالم، خیرات و ... واقف.
تاریخ وصیت نامه: سلخ ربیع الاول ۱۲۷۷ق.
۹. وصیت نامه و وقف نامه حاج اسماعیل قره ضیاءالدینی:
رقبات: املاک واقع در روستای (شهر) قره ضیاءالدین.
مصارف: صرف در وجوه بر و احسان.
تاریخ وصیت: ۱۶ شعبان المعظم ۱۲۸۱ق.
۱۰. وقف نامه حاتم خان بیگ یاور و همسرش فاطمه بیگم خانم:
رقبات: تمامی قطعات و اراضی مشخصه در روستای «گوهران».
مصارف: دو قسمت جهت حسینقلی بیگ و اولاد ذکور ایشان در هر عصری از اعصار و قسمت دیگر آن صرف تعزیه داری حضرت سید الشهدا (ع)، تعمیر مسجد روستای گوهران و مقبره واقف گردد.
تاریخ وقف نامه: ۷ صفرالمظفر ۱۲۸۲ق.
۱۱. وقف نامه حاج میرزا رحیم:
رقبات: املاک واقعه در دارالسلطنه قزوین که شامل کهریز از مزارع روستای «کله درق» و شش دانگ روستای «خرم آباد» از بلوک اهر، چهار سهم از هفت سهم روستای «یاریم قیه»، سه دانگ و شش دانگ روستای «شیرین کندی».
مصارف: اطعام و احسان، سوگواری، برگزاری روضه خوانی حضرت امام حسین (ع) و سایر ائمه هدی (ع).
تاریخ وقف نامه: ۲۰ ربیع الاول ۱۲۸۴ق.
۱۲. وصیت نامه شاه شرف خانم:
رقبات: هشت وقر زمین مزروعی واقع در روستای «چورس».
مصارف: صرف فقرای اهل علم، تعمیر مساجد و مدارس علوم دینی.
تاریخ وصیت نامه: شعبان ۱۲۸۵ق.
۱۳. وصیت نامه ملا نقی ربطی:
رقبات: یک باب دکان عطاری واقع در جنب حمام محمّد بیگ.

- مصارف: سال به سال صوم، صلوات، ردّ مظالم، نقل جنازه، نماز وحشت و خیرات و مبرات در حق واقف.
تاریخ وصیت نامه: ۴ ذی الحجه الحرام ۱۲۸۵ق.
۱۴. وقف نامه بهلول پاشا خان سرتیپ ماکویی:
رقبات: سه دانگ مشاع از شش دانگ کوشکزر معروف به «آدی یمان».
مصارف: تعزیه داری حضرت سید الشهداء (ع) و روضه خوانی و اطعام احسان در دهه اول محرم.
تاریخ وقف نامه: ذی الحجه الحرام ۱۲۸۷ق.
۱۵. وقف نامه حاج محمد باقر خان:
رقبات: یک دانگ مشاع از شش دانگ روستای «سیه باز» به انضمام یک دانگ مشاع از یک قطعه باغ مجیدآباد مشهور به «باغ حاجی تقی بیگ».
مصارف: سوگواری حضرت سید الشهداء (ع)، کمک به فقراء، قرائت کلام الله مجید، اطعام فقراء و خدام تعزیه خانه.
تاریخ وقف نامه: محرم الحرام ۱۲۸۹ق.
۱۶. وصیت نامه حاج ابراهیم آشپز:
رقبات: یک باب دکان واقع در بازار آخوند ملا حسن.
مصارف: صرف در امور خیرات و مبرات با صلاحدید وصی.
تاریخ استشهادیه: ۳ محرم الحرام ۱۲۹۵ق.
۱۷. وقف نامه حاج علی تاجر:
رقبات: باغ مشهور حاتم خان در «محلّه قاضی»، باغ مشهور به «اشرف بیگ» یک چهار و نیم و حسین آقا بیگ، یک دکان مشهور به «دکان حاج حیدر مسگر» و یک باب دکان آهنگری مشهور به «دکان حاج حسن حداد» و باغچه خانه مسکونی.
مصارف: نماز، روزه، نیابت زیارت، پرداخت خمس و مال امام (ع)، خیرات و مبرات، کمک به فقراء و انتقال جنازه به نجف اشرف.
تاریخ وقف نامه: ۷ رجب المرجب ۱۳۰۳ق.
۱۸. وقف نامه حاج محمود شاهسون:
رقبات: یک قطعه زمین واقع در خوی با حدود مشخصه.
مصارف: احسان و خیرات.
تاریخ وقف نامه: رجب المرجب ۱۳۰۵ق.
۱۹. وقف نامه آقا نصرالله:
رقبات: یک قطعه زمین مشهور به «زمین حاج ملا نقی».
مصارف: عزاداری و سوگواری امام حسین (ع).
تاریخ وقف نامه: ۲۱ محرم الحرام ۱۳۱۰ق.

۲۰. وقف نامه حاج مهدی مسگر:
رقبات: یک باب دکان مسگری و دکان چاقوسازی.
مصارف: انجام قضای نمازهای یومیه، آیات و احسان به صنف مسگرها و هزینه اولاد در صورت محتاج بودن.
تاریخ وقف نامه: ۲۰ شوال المکرم ۱۳۱۴ق.
۲۱. وقف نامه حاج عباس:
رقبات: اجاره یک باب مغازه بقالی و قصابی.
مصارف: صرف در وجوه بر و احسان از قبیل سوگواری سید الشهدا (ع)، اعانت به فقراء، زوار، طلاب، تعمیر مساجد، نائب الزیاره گرفتن برای نجف اشرف و ...
تاریخ وقف نامه: ۲۴ رمضان المبارک ۱۳۱۵ق.
۲۲. وقف نامه حاج میر قاسم روضه خوان:
رقبات: یک قطعه زمین واقع در سمت دروازه چورس معروف به «زمین تلگراف».
مصارف: احداث گنبدی بر فراز قبر پسرش میر محمد علی، صرف در وجوه بر، کمک به سادات فقیر و تعزیه داری حضرت سید الشهداء (ع).
تاریخ وقف نامه: ۱۳۱۶ق.
۲۳. استشهادیه در مورد موقوفات حاتم خان بیگ یاور و همسرش فاطمه بیگم خانم:
رقبات: تمامی قطعات و اراضی مشخصه در روستای «گوهران».
مصارف: نصفی صرف خیرات، احسان و تعزیه داری جناب سید الشهدا (ع) و نصف دیگر به فقرا ی مستحقین بلد صرف شود.
تاریخ وقف نامه: رمضان المبارک ۱۳۱۶ق.
۲۴. وقف نامه شهید آیت الله حاج میرزا ابراهیم دنبلی خوبی:
تاریخ وقف نامه: غره ربیع الاول ۱۳۱۹ق.
وقف نامه ایشان با تحقیق و تعلیق نگارنده در سال ۱۳۸۸ش چاپ و منتشر گردید.
۲۵. وقف نامه رقیه سلطان اشرف بیگ:
رقبات: دو دانگ مشاع روستای «مافی کندی» واقع در خوی و مقدار ده وقر زمین تخم افکن واقع در شرق قلعه خوی و دو ثلث ده وقر مساحتی اراضی حاجی علی آقا واقع در روستای «کرد نشین» حبس نمود.
مصارف: هر سال بیست تومان جهت: نائب الزیاره حضرت امیرالمؤمنین علی (ع)، هر روز قرائت مقداری از قرآن بر سر قبر وی در وادی السلام، استیجار نائب برای حج و زیارت مشاهد مشرفه و ائمه هدی (ع)، استیجار نائب در صوم، صلوات، ردّ مظالم و سایر وجوهات بر و در صورت نیاز اولاد برادرش جعفر قلی آقا محصول اراضی واقع در قرب شهر را جهت مصارف خودشان صرف کنند.
تاریخ وقف نامه: غره ربیع الاول ۱۳۱۹ق.
۲۶. وقف نامه حاجیه رقیه سلطان خانم:

- رقبات: چهار قطعه زمین واقع در روستای «قره شعبان».
- مصارف: یک تومان از منافع آن جهت ختم قرآن کریم در ماه رمضان، یک تومان در ماه رجب جهت صرف حلوا به فقراء، در صورت نیاز اولاد برادرش جعفر قلی به قدر حاجت آنها صرف شود، بقیه در خیرات و مبرات صرف شود. یک قطعه زمین معروف به «زمین مرحوم آقا فتحعلی» وقف مسجد حاجی ملا احمد روضه خوان و تخمیناً هشت وقر طنابی که باید منافع آن هر سال در مصارف مسجد صرف شود.
- تاریخ وقف نامه: غره ربيع الاول ۱۳۱۹ق.
۲۷. وقف نامه حاج سید علی نواده حضرت آقا میر یعقوب مقبره:
- رقبات: مقدار مشخص از سهام حصه ملا جنود و یک باب دکان.
- مصارف: هزینه کفن، دفن و انتقال جنازه به نجف اشرف، نائب الزیاره گرفتن و احسان به فقراء در ماههای محرم.
- تاریخ وقف نامه: ۱۴ ذیقعدة الحرام ۱۳۲۰ق.
۲۸. وصیت نامه حبیب الله میر پنجه:
- رقبات: دو دانگ و یک ثلث از دو دانگ دیزج زارغان.
- مصارف: منافع آن صرف استیجار نماز، روزه، حج و احسان و خیرات.
- تاریخ وصیت نامه: ۱۳۲۰ق.
۲۹. وقف نامه حاج محمد رحیم مسگر:
- رقبات: دو باب دکان مسگری متصل به هم.
- مصارف: احسان در بین صنف مسگران و کمک به مبلغ پنج تومان به سادات فقیر خوی.
- تاریخ وقف نامه: ۱۰ رجب المرجب ۱۳۲۱ق.
۳۰. وصیت نامه میرزا اسماعیل خان (وثوق الممالک):
- رقبات: دو دانگ روستای «سگتلو» و شش دانگ روستای «زاغه».
- تاریخ وصیت نامه: ۱۷ رجب المرجب ۱۳۲۱ق.
۳۱. وقف نامه حاج میرزا عبادالله نایب الصدر:
- رقبات: سه باب دکان به انضمام سهم ایشان از دو باب دکان دیگر که با جناب حاج فخرالعلماء مشترک می باشد، یک دانگ و نیم روستای «تپه باشی»، اراضی واقع در مجید آباد محله، سوای حیات های بیرونی و اندرونی و مخلفات داخل خانه.
- مصارف: تعزیه داری جناب حضرت سید الشهداء (ع)، کمک به سادات فقیر و خاصه کمک به اولاد و ارحام، هر سال پنج تومان تلاوت قرآن، سی تومان جهت اطعام و احسان در ایام تعزیه داری پنج تومان جهت نیابت زیارت.
- تاریخ وقف نامه: سوم شعبان المعظم ۱۳۲۲ق.
۳۲. استشهادیه در مورد موقوفات حاج محمد باقر طسوجی:
- رقبات: سه قطعه زمین مزروعی واقع در «محلّه ربط».

- مصارف: جهت صرف سادات.
- تاریخ استشهادیه: ربیع الآخر ۱۳۲۴ق.
۳۳. وصیت نامه نوشابه خانم :
- رقبات: سه دانگ مفروز روستای سگتلو.
- مصارف: در وجوه برّ احسان مطلق، روضه خوانی، نیابت زیارات، وقف کتب فقهی و اخبار و احادیث، تعمیر مساجد، اعانه به سادات و فقرا، خصوصاً احسان به اولاد مستحقین و ...
- تاریخ وصیت نامه: روز رویه ۱۳۲۴ق.
۳۴. وقف نامه حاج نصرالله دباغ :
- رقبات: یک باب دکان کفاشی.
- مصارف: عزاداری حضرت امام حسین (ع).
- تاریخ وقف نامه: ۲۹ شعبان المعظم ۱۳۲۷ق.
۳۵. وقف نامه محمد علاف :
- رقبات: یک باب حیاط و منزل مسکونی در جنب بازار جعفرقلی خان جنب کوچه نورالله خان، نه باب دکان واقع در جلو خانه متصل به حیاط مزبور، یک قطعه زمین در روستای «قره شعبان» مشهور به «قره محمد امین» و شش کاسه زمین تخم افکن و اموال غیر منقول که اسامی آنها در وقف نامه موجود است.
- مصارف: افطاری و روضه خوانی در ده شب از شب های ماه مبارک رمضان، احسان، اطعام و روضه خوانی در ده روز از ماه محرم و انجام خیرات و مبرات.
- تاریخ وقف نامه: ۱۴ محرم الحرام ۱۳۲۸ق.
۳۶. وقف نامه حاج حسن زارع:
- رقبات: یک قطعه زمین واقع در «محلّه شهنق» خوی.
- مصارف: سوگواری و تعزیه داری حضرت سید الشهدا (ع) و انجام خیرات و مبرات.
- تاریخ وقف نامه: ۹ ذیقعدة الحرام ۱۳۳۰ق.
۳۷. وقف نامه کربلایی ابراهیم :
- رقبات: یک قطعه زمین در «مجید آباد» به مقدار تقریبی ۳۶ کاسه.
- مصارف: صرف نماز، روزه، ختم قرآن، عزاداری امام حسین (ع) و ...
- تاریخ وقف نامه: ۶ رمضان المبارک ۱۳۳۰ق.
۳۸. وقف نامه آخوند ملاً حسین معروف به «آغباش» :
- رقبات: ثلث دکانین و اموال غیر منقول.
- مصارف: سوگواری و عزاداری امام حسین (ع) در پنج روز ماه مبارک رمضان و پنج روز دیگر در ماه محرم.
- تاریخ وقف نامه: ۱۹ شوال المکرم ۱۳۳۰ق.
۳۹. وقف نامه نوشی خانم :

رقبات: یک باب کاروانسرا واقع در بازار کفاشان مشهور به «کشمش چلر» در شهرستان خوی.
مصارف: اقامه عزای امام حسین (ع) در هر سال از ماه‌های محرم و صفر به مدت ده روز، بر پای سه روز
مجلس عزا در ایام شهادت حضرت صدیقه طاهره (س)، برگزاری سه روز مجلس سوگواری در ایام وفات
پیامبر بزرگ اسلام حضرت محمد (ص)، تعزیه‌داری در سه شب از شب‌های شهادت حضرت امیرالمؤمنین
علی (ع) همراه با روضه خوانی، پرداخت بیست تومان برای زیارت کاظمین و سامراء در روزهای جمعه و
پرداخت ده تومان جهت زیارت امیرالمؤمنین (ع) در شب‌های جمعه در نجف اشرف.

تاریخ وقف نامه: ۲۰ جمادی الاولی ۱۳۳۱ق.

۴۰. وصیت نامه نوشی خانم :

رقبات: دو دانگ روستای «پسک» با باقی ثلث متروکات.

مصارف: اطعام و انجام خیرات و احسان.

تاریخ وصیت نامه: ۲۱ جمادی الاولی ۱۳۳۱ق.

۴۱. وقف نامه کربلایی علی خان.

رقبات: یک قطعه باغ معروف به «عتیق» در روستای «ایواوغلی».

مصارف: احسان به فقراء.

تاریخ وقف نامه: غره شوال المکرم ۱۳۳۳ق.

۴۲. وصیت نامه و وقف نامه عبدالعلی بیگ :

رقبات: یک قطعه زمین چمنزار به انضمام یک قطعه باغ واقع در روستای «پکاچک».

مصارف: تعزیه داری حضرت سید الشهداء (ع).

تاریخ وصیت نامه و وقف نامه: ۱۲ شوال المکرم ۱۳۳۴ق.

۴۳. وقف نامه و وصیت نامه مشهدی علی اکبر.

رقبات: یک قطعه زمین زرخرید معروف به «زمین سرخ یارا» واقع در روستای «شعبان».

مصارف: عزاداری حضرت سرور و سالار شهیدان حضرت امام حسین (ع).

تاریخ وقف نامه و وصیت نامه: ۲۰ محرم الحرام ۱۳۳۷ق.

۴۴. وقف نامه کربلایی سکینه خانم :

رقبات: یک قطعه زمین معروف به «زمین محمود» که به مقدار میزر سه شعیر تخم افکن.

مصارف: سوگواری حضرت سید الشهداء (ع) و سایر وجوه.

تاریخ وقف نامه: ۳ جمادی الاولی ۱۳۳۷ق.

۴۵. وصیت نامه حاج میر لطیف :

رقبات: شش دانگ طاحونه واقع در قرب شهر.

تاریخ وصیت نامه: ۱۵ جمادی الثانی ۱۳۳۷ق.

۴۶. وصیت نامه حاجیه فاطمه سلطان خانم :

- تاریخ وصیت نامه: ۲ شعبان المعظم ۱۳۳۷ق.
۴۷. وقف نامه و وصیت نامه حاج رضا آقا :
رقبات: یک قطعه باغچه واقع در «محلّه کامران».
مصارف: اقامه عزای امام حسین (ع).
- تاریخ وقف نامه و وصیت نامه: ۱۲ شعبان المعظم ۱۳۳۷ق.
۴۸. وقف نامه و وصیت نامه حاج محمد علی (صراف سخن) :
رقبات: دو باب دکان متصل به هم در سیه چشمه.
مصارف: اطعام حلوا در سه جمعه اول، دوم و سوم ماه های رجب و شعبان هر سال با سه من برنج و لوازم آن، دو بار ختم قرآن در ماه شعبان و رمضان، ده تومان از بابت تعزیه داری در ماه محرم، ده تومان به نیت ردّ مظلّمه به فقرا در هر سال.
- تاریخ وقف نامه و وصیت نامه: غره ذی حجّه الحرام ۱۳۳۹ق.
۴۹. وصیت نامه حاج میر عبدالله هاشمی :
تاریخ وصیت نامه: ۲۰ ذی قعدة الحرام ۱۳۴۴ق.
۵۰. وصیت نامه حاجیه معصومه ملقب به «شکوه الحاجیه» :
رقبات: یک باب دکان مسگری و سه پونزه از روستای «ملا جنید».
مصارف: پانصد تومان دکان مسگری و سه پونزه ملا جنید در وجوه برّ و احسان، اقامه عزاداری حضرت سیّد الشهداء (ع) و سه روز ایام حضرت فاطمه زهراء (س) .
تاریخ وصیت نامه: ۲۰ رجب المرجب ۱۳۴۶ق.
۵۱. وقف نامه حاجیه رقیه خانم :
رقبات: یک باب دکان قابچی، یک باب دکان واقع در مسگر بازار و چهار دانگ و نیم باغ امام علی سلطان واقع در محلّه.
مصارف: ثلث آن جهت وجوه برّ، احسان، تعزیه داری و ...
- تاریخ وصیت نامه: ۶ شوال المکرم ۱۳۴۶ق.
۵۲. وصیت نامه آقا میر ابراهیم عمو :
رقبات : یک دانگ از شش دانگ روستای «قره قوش».
مصارف: خیرات و میرات.
- تاریخ وصیت نامه: ۱۱ شوال ۱۳۴۶ق.
۵۳. استشهادیه در مورد باغچه مسجد شاه (مسجد سیّد الشهداء علیه السلام) :
رقبات: یک قطعه باغچه.
تاریخ استشهادیه: ۲۵ رجب المرجب ۱۳۴۹ق.
۵۴. مصالحه نامه قمر سلطان خانم :

